

NORVEÇ'TE HALK EĞİTİMİ

Araş. Gör. Ahmet DUMAN*

GİRİŞ

Bu çalışmada önce Norveç hakkında genel bilgiler verildikten sonra Norveç'in eğitim sistemi genel hatları ile kabaca tanıtılmıştır. Daha sonra Norveç'teki halk eğitimi çalışmalarını tarihsel gelişim, yasal düzenlemeler, örgütlenme yapısı ve yönetim, programlar ve içerik ve kaynaklar açısından incelenmiştir.

Bu konuda Türkiye'de daha önce hiç çalışma yapılmamış olduğundan elde edilebilen sınırlı sayıdaki kaynaklarla yapılan bu çalışmanın bu eksikliği kısmen de olsa gidermesi umut edilmektedir.

II. EĞİTİM SİSTEMİYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Norveç eğitim sistemi ile ilgili genel bilgiler vermeden önce Norveç'i kabaca tanıttığımız olursak: Norveç Avrupa'nın kuzeyinde, İskandinav yarımadasının batısında yer alan bir kıyı ülkesidir. Kuzeyinde Barents Deniz'i, batısında Norveç ve Kuzey denizleri, güneyinde Skagerrak Boğaz'ı doğusunda İsveç, Finlandiya ve S.S.C.B (Şimdiki Bağımsız Devletler Topluluğu) ile çevrili olan Norveç'in yüzölçümü 323 876 km², nüfusu ise 1988 yılı verilerine göre 4 022 000'dir. Norveç'in başkenti Oslo, en önemli kentleri Bergen, Trondheim, Stavanger ve Kristiansand olup 1986 yılı verilerine göre kişi başına düşen ulusal gelir 15 480 A.B.D. dolarıdır. (Ana Britanica 1989, s.s. 593-598, Meydan Larousse 1971, s.s. 403-408)

Yönetimsel açıdan Norveç kendine özgü bir parlamenter sistemi olan meşruti bir monarşidir. Sembolik olarak yürütmenin başı durumunda olan hükümdarın yetkileri törenselsel bir nitelik taşır. Hükümet işlevini gören Devlet Konseyi ve başkan parlamentonun önerisi doğrultusunda hükümdar tarafından atanır. Temel yönetim birimi olan iller (Fylke) seçimle işbaşına gelen meclislerin yönettiği kent ve kır bele-

* Ankara Üni. Eğitim Bil. Fak. Halk Eğitimi Böl. Araştırma Görevlisi.

diyeleri olarak ikiye ayırır. Belediyeler sağlık, eğitim ve konut gibi konularda görev ve sorumluluklar üstlenmişlerdir. Belediyelerin gönderdiği delegelerden oluşan il meclisleri okul, hastane ve yol yapımı gibi işler için vergi koyabilir. İllerin başında hükümetin atadığı valiler bulunur. (Ana Britanica 1989, s. 596).

Norveç 1814 yılında İsveç'ten kısmi bir özerklik elde etmiş, 1905 yılında bağımsızlığını kazanmıştır, ancak II. Dünya Savaşı ile birlikte Almanların işgaline uğramış ve bu durum savaş bitene kadar devam etmiştir. Alman işgali Norveç'in ekonomik, toplumsal, kültürel ve eğitimsel durumu açısından bir gerilemeye işaret sayılır. Çünkü işgal ile birlikte Almanlar Kültür ve Propaganda Bakanlığı kurdular, eğitim kurumlarını özellikle halk eğitimi kurumlarını nazileştirdiler, nazileştiremediklerini de ya kapattılar ya da öğrenci sayısını yarı yarıya azalttılar (Mathisen 1949 s. 183, Tuitmus 1981, s. 155).

Norveç eğitim sisteminin genel amacı demokrasi, fırsat ve olanak eşitliği ve ekonominin güçlenmesine katkıda bulunacak bireylerin yetiştirilmesi esaslarına uygun olarak bireylerin dinsel, ahlaksal, sanatsal, bedensel bilgi ve beceri düzeylerinin yükseltilmesi ve toplumun iyi bir üyesi olmalarının sağlanmasıdır (UNESCO 1971, s. 925).

Norveç'teki eğitim sisteminin tüm kademelerinin gelişmesi ve yaygınlaşması 20. y.y.'da (1946'dan sonra) gerçekleşmiştir. Çünkü Norveç ekonomisi zengin doğal gaz kaynaklarının bulunması ile iyileşmiş ve eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarına daha çok ödenek ayrılabilmiştir. Örneğin: 9 yıllık zorunlu eğitimin 1969'da getirilmesi. Norveç'te gençlerin % 75'i zorunlu eğitimden sonra eğitimlerine devam etmektedirler. Bunların çoğunluğu ya çimnazyuma ya da halk okullarına devam etmektedirler. (Tuitmus 1981, s. s. 158-59, Mathisen 1949, s. 165).

İlk ve Orta Öğretim

Norveç'te zorunlu eğitim 1969 yılından beri 7-16 yaşları arasında 9 yıldır. 7 yaşından önce okulöncesi eğitime katılan çocuklar da vardır. Zorunlu eğitimin I. ve 6. sınıfları arası ilkokul (childrens' school) 7. ve 9. sınıflar arası ise ortaokuldur (junior high school). Tüm çocuklar 4. sınıftan sonra ana dilleri ne olursa olsun İngilizce öğrenirler. Norveç eğitim sisteminin en önemli özelliği çok sayıda küçük okullardan oluşmasıdır. Öğrenci sayısı 20 civarında olan çok sayıda okul vardır. Bu öğrencileri merkeze taşımak yerine köy okullarında eğitim olanağı yaratmak tercih edilmiştir. Zorunlu eğitimde sınıfta kalmak yoktur ve öğrenci 9 yılda bu eğitimi bitirir (Jordell 1991, s. 508).

Orta öğretim düzeyindeki programın 10 çalışma alanı vardır. Bunlar:

- a) Genel konular
- b) Ticari ve büro hizmetleri ile ilgili konular
- c) Teknik konular
- d) Deniz ve denizcilikle ilgili konular
- e) Beden eğitimi
- f) Ev (işleri) yönetimi
- g) Toplumsal çalışma ve sağlık
- h) Estetik konular
- ı) Balıkçılık sanayii
- j) Tarım ve doğal kaynaklardır.

Öğrenciler yüksek öğretimde devam etmek istedikleri bölümlere göre Fen, Dil ve Sosyal Bilim bölümlerinden birini seçip orta öğretimlerini bu bölümlerden birinde tamamlarlar. 1988 yılından beri orta öğretim programlarının 2/3'ü genel (zorunlu) konulardan 1/3'ü özel (seçimlik) konulardan oluşur. Genel konular Norveççe, Sosyal Bilimler, Tarih, Coğrafya, İngilizce, Din Bilgisi, Beden Eğitimi, Matematik Fen ve ikinci bir yabancı dil olarak Almanca veya Fransızca. Özel (seçimlik) konular ise matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Ekonomi, Hukuk, Sosyal Bilimler, Yabancı Diller v.b.'dir. Yüksek öğretimde geçişte öğrencinin aldığı dersler gözönünde bulundurulur, bunun için öğrencinin zamanlaşmak istediği ya da devam etmek istediği yüksek öğretimin türüne göre dersler alması sağlanır. Örneğin: Tıp ya da mühendislik alanında yüksek öğrenim görececek olanların hem matematik hem de fen derslerini almaları zorunludur (Jordell 1991, s.s. 508-509).

Yüksek Öğretim

Norveç'te ilk üniversite 1811 yılında kurulmuş olan Christiania bugünkü Oslo üniversitesidir. (Titmus 1981, s. 158). Norveç yüksek öğretim sistemi üniversiteler, kolejler ve güzel sanatlara ilişkin kamu ve özel sektöre ait yüksek öğretim kurumları olmak üzere üç başlık altında incelenebilir. Dört genel üniversite ve 6 kurumdan oluşan üniversite sektörü genelde araştırma degilimlidir. Kolej sektörü ise 17 bölgesel kurul altında örgütlenmiş 110 kurumdan oluşur. Ara insangücü oluşturu-

maya yönelik olan kolej sektörü araştırmaya üniversite sektöründen daha az yer verir. 1991 yılı verilerine göre yüksek öğretimdeki öğrenci sayısı 110 000 'dir. Üniversiteler fakültelere, fakülteler bölümlere ayrılır. Üniversite yönetimi seçilmiş bir rektörün başkanlık ettiği bir kurulun elindedir. Fakülte ise seçilmiş bir dekanın başkanlığındaki bir komisyon ve kurul eliyle yönetilir. Bölüm de aynı şekilde seçilmiş bir bölüm başkanının başkanlığındaki bir komisyon ve kurul tarafından yönetilir. Bu konsey ve kurulların üyeleri öğrenciler, öğretim elemanları teknik ve yönetsel personel tarafından seçilir (Jordell 1991, s.s. 509-510).

III. HALK EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Diğer protestan ülkelerde olduğu gibi Norveç'te de halkın tamamının dinsel amaçlar için temel okuma -yazmayı öğrenmesi gerektiği konusunda genel bir görüş birliği vardı. Bu kısmen uygulanan 1739 tarihli yasa ile zorunlu hale getirilmişti. 19 y.y.'ın ortalarına kadar konfirmasyon'a* hazırlamanın temel amaç olduğu ilköğretim kırsal bölgelerdeki çocuklar için çoğunlukla çiftliklere giden gezici vaiz öğretmenler tarafından verilen, yılda bir kaç haftalık kurslarla sınırlı kalırdı. 1860 yılında bu program genişletildi ve Norveç Tarihi, Coğrafyası ve Kültürü ile ilgili temel okuma kitapları hazırlanarak program içine sokulduysa da bunları fazla dünyevi bulan ve kırsal alanlarda çok güçlü olan kilise buna tepki gösterdi (Titmus 1981, s. 158).

İskandinav ülkelerinde halk eğitimi (folk education, folke opplysning, folk bildning) kavramı ilk kez 19. y.y.'da toplumun alt sınıflarına konferanslar veya kurslar yoluyla bilgi götürmek isteyen üniversite öğrencileri, öğretmenler ve diğerleri tarafından ortaya çıkarılmıştır. (Mathisen 1949, s. 163).

19. y.y.'da din, demokratikleşme ve sanayileşme amacı ile çeşitli halk eğitimi çalışmaları yapıyordu. Dinin bu konudaki çalışmalara olan olumsuz etkileri yüzünden eğitimdeki ılımlı hareket ancak 1859'da etkili hale gelebilmiştir. 1851 yılında Halk Aydınlanma Derneği modern demokratik bir devlet ve ulusal kültür oluşturulması ve kırsal bölgelerde yaşayan halkın, protestan tutuculuğunun dar sınırları içinden kurtarılması için halkın gereksinim duyduğu eğitimi vermek amacıyla çeşitli eğitim-öğretim etkinliklerinde bulunmuştur. Grundtvig'den etkilenen Norveç'teki Halk Okulları (Folk High School) ise bu okulların dünya

* Konfirmasyon (confirmation) protestan gençlerin belirli hazırlıklardan sonra yetişkinlerin yaptıkları dinsel kutlama ve ayinlere kabul edildiğini gösteren tören.

yaşamına bağlılıkları nedeniyle bağnaz ortodioks dinsel görüşü ve devlet liberalizmi tarafından kınanmıştır (Titmus 1981, s. 159).

Norveçli işçi lideri Marcus Thrane 1848 yılında toplumdaki işçileri örgütlemeye başlamış ve bu amaçla siyasal çatışmaları önlemeyi hedeflemiştir. Ancak bu girişim iyi örgütlenmemiş ve toplumdan soyutlanmıştır (Mathisen 1949, s. 165).

19. y.y.'ın ortalarındaki ekonomik ve toplumsal gelişmeye koşut olarak modern halk eğitimi kurumlarına gereksinim duyulmaya başlanmış ve bu bağlamda gönüllü örgütlenmelere başlanmıştır. Norveçli Öğrenciler Derneği 1864 yılından başlayarak halk eğitimi amacıyla çalışmalar yapmaya başlamış, 1885 yılından başlayarak da İşsiz Akademileri ayni işleyle etkinliklerde bulunmaya başlamıştır. Bu akademiler ise daha sonraları halk okulları ve halk akademileri haline gelmişlerdir (Titmus 1981, s. 159).

20. y.y.'da Norveç'teki halk eğitimi çalışmaları üzerinde önemli ölçüde İngiltere, Danimarka ve İsveç etkisi olmakla birlikte, Norveç'te halk eğitimi bireysel özellikleri daha çok dikkate alır ve devletten daha çok destek alır. 1920-30 yılları arasındaki ekonomik sorunların halk eğitimine iki türlü etkisi olmuştur. Birincisi, 1924-25 yıllarında halk eğitimi çalışmalarından, özellikle halk akademilerinin çalışmalarından, devlet desteğinin çekilmesidir. İkincisi ise, kamu kaynaklarının başka amaçlar için kullanılmaya başlamasıyla birlikte yetişkin eğitimi örgütleri arasında yakın bir işbirliği ve eşgüdüm ortamının oluşmasıdır. Bu amaçla 1923 yılında halk eğitimi örgütlerince çalışma gruplarına hizmet veren bir Çalışma Etkinliği Ortak Komitesi (Joint Committee on Study Activity) oluşturuldu. Bu komite verilen hizmetin yaygınlaştırılması, sürekli bir ulusal yetişkin eğitimi konseyinin oluşturulması ve devletin yönetsel ve mali katılımının artırılması doğrultusunda çalışmalar yapıp önerilerde bulundu. (Titmus 1981, s. s. 159-60).

II. Dünya Savaşı ile birlikte Almanlar tarafından işgal edilen Norveç'teki halk eğitimi çalışmalarında önemli bir azalma oldu., ancak savaşın sona ermesiyle birlikte işgal öncesi kurumlar yeniden oluşturuldu, yasalar çıkarıldı, halk eğitimi için daha çok kaynak ayrılmaya başlandı.

Norveç'teki halk eğitimi çalışmalarını Halk Okulları, Üniversite Yayınları ve diğer kurslar (University Extension), Halk Akademileri Çalışma Grupları (Study Groups) ve Mektupla Eğitim olmak üzere 5, alt başlık altında incelemek olanaklıdır.

Halk Okulları

Halk okulları ilk kez Danimarka'da geliştirilmiş ve başarılı çalışmalar yapmıştır. Daha sonra halk okullarının babası olarak anılan Grundtvig 1837'de Norveç'te bir İskandinav Halk Okulları Projesi geliştirmiş ve 1864 yılında ilk halk okulu açılmıştır. (Mathisen s.s. 165-66)

Halk okullarında çiftçilerin ekonomik ve siyasal yaşamlarının geliştirilmesine büyük önem verilirdi. Bunun içindir ki muhafazakar iktisadılar bu okulların açılmasına karşı çıkmışlardır. Halk okulları başlangıçta devletten hiç yardım görmedikleri gibi Kilise ve Eğitim Bakanlığı bu okullara karşıt olarak kasaba okullarını (county schools, comts skoler) 1875 yılından başlayarak açmaya başlamıştır. Kasaba okullarında uygulamalı eğitim yapılır ve "doğrular" öğretilirdi. Süreç ders ve not verme şeklinde işlerdi. Hem kasaba hemde halk okullarının üzerinde bir takım dinsel etkiler olmakla birlikte buralarda özel din öğretimi yapılmıyordu. Bu amaçla 1893 yılından başlayarak Hristiyan Gençlik Okulları (Christian Youth Schools) açılmaya başlandı. Kasaba-halk okulu sorununu incelemek üzere Bakanlık tarafından bir komite oluşturuldu. İnceleme sonucunda halk okullarının da devlet yardımı alması ve Bakanlıkça denetlenmesi uygun görülürken, kasaba okullarının 7., 8. ve 9. sınıfları kapsayan ortaokullar (Junior High School) haline dönüştürülmesine karar verildi. (Mathisen, s.s. 166-67).

Üniversite Yayınları ve Diğer Kurslar

Üniversite yayımsal kursları ilk kez Oslo Üniversitesinin öğrencileri tarafından halk okulları içinde örgütlendi. 1830'dan önce de öğrencilerin bazıları yetiştirme yurtlarında eğitim çalışmalarını yapıyorlardı. Öğrenci birlikleri şeklinde ilkörgütlenme 1864 yılında gerçekleştirildi. Daha sonra kurulan Bağımsız Eğitim Öğrenci Derneği (Student Association for Free Education)'nin amacı yoksul insanlara yetişkinlere ve öğrencilere genel eğitimleri için gerekli olan konularda bağımsız eğitim vermektir. Bu amaçla Latince, Yunanca, Modern Diller, Aritmetik, Fizik, Kimya, İtalyanca ve din konularında kurslar düzenlenir, eğitim verilirdi. (Mathisen, s. 168).

1885-86 öğretim yılında programlar daha modern hale getirilerek akşam sınıfları halinde eğitim verilmeye başlandı. Bu dönemde de Norveççe, Almanca, İngilizce, Aritmetik, Yazma ve Muhasebecilik konularında eğitim yapıyordu. 1897 yılındaki bir rapora göre akşam okullarının amacı öğrencileri mutsuz etmek değil tersine onların daha mutlu

olabilmesi için kendi kendilerine yardım etme yeteneklerinin geliştirilmesidir. Derneğin amacı ise kendi dillerini iyi konuşabilmek ve yazabilmek, ve yurtdışına gittikleri zaman Almanca ve İngilizceyi düzgün konuşabilmek ve basit kitapları okuyabilmek yeteneğinin kazandırılmasıdır. Bu dernek çalışmalarını, 1898-99 öğretim yılında ekonomik nedenlerden dolayı, durdurmak zorunda kalmıştır. Ancak 1935 yılına kadar değişik öğrenci derneklerinin halk eğitimi çalışmaları devam etmiştir. (Mathisen, s.s. 169-70)

Halk Akademileri

İlk halk akademisi 1880'de Dr. Anton Nystrom tarafından bir işçi örgütü olarak Stoçholm'da kuruldu. Girişim başarılı olunca Oslo'da bu konuda bir konferans verilmesi için bu kurumu işçi derneği Oslo'ya davet etti. Konferanstan sonra Oslo'da ki 4 işçi derneği konuyu tartıştı ve Norveç'teki ilk akademi 1885 yılında 500 üye ile İşçi Akademisi adı altında Oslo'da kuruldu.

Akademi iyi aile, ulus ve insanlık için emekçi kesimdeki kadın ve erkeklere doğal ve toplumsal olgular hakkında eğitim vermeyi, doğa yasalarının öğretilmesini, insan kültürünün gelişimini bireylerin bedensel, zihinsel ve ahlaksal gelişimini hedefliyordu. Bunun için dizgeli kurslar düzenlendi. 1925 yılına kadar bu tür çalışmalar devam etti. 1914 yılından başlayarak devlet yardımı azaltılmaya başlandı ve 1925 yılında tamamen kesildi. Bunun üzerine halk akademileri kapanmaya başladı. (Mathisen, s.s. 170-73).

Sayıları II. Dünya Savaşından önce 70, savaştan sonra ise 220'ye varan halk akademilerinin amaçları şunlardır;

a) Toplumun yetişkin nüfusunun genel eğitimi ve yetişkin nüfusun toplum yapısını anlaması için halk konferansları düzenlenmesi, sinema, tiyatro, konser ve sanat sergileri gibi etkinliklerin düzenlenmesi.

b) Yetişkin nüfus içinde çalışma grubu etkinlikleri yapılmasının özendirilmesi.

c) Radyo konferansları ile çalışma ve tartışma grupları arasındaki ilişkilerin örgütlenmesi.

d) Yaşayan bir gerçeklik olan demokrasinin hedeflerini bu tür çalışmalar yoluyla olanaklı hale getirilmesi (Mathisen, 1949, s.s.191-92)

Halk Akademileri 1947-48 öğretim yılında genel, felsefe ve ruhhilim, din, siyaset bilimi, hukuk, eğitim, fen el sanatları, güzel sanatlar,

edebiyat, coğrafya, tarih, biyoloji, müzik ve resital konularında 140.000 kişinin katıldığı 1400 konferans düzenlenmiştir. (Mathisen, s.s.192-93).

Halk akademilerinin nasıl kurulduğu ve örgütlenme şeması üzerinde "Örgütlenme Yapısı ve Yönetim" başlığı altında durulacaktır.

Çalışma Grupları (Study Groups)

Halk Okulları ve Halk Akademileri içindeki akşam kursları ve konferansların bazı zayıf noktaları vardı. Öğrencilerin çoğu bu kursları tamamlamıyor, konferanslar ise pek güdüleyici olmuyor hatta uyutucu (soporofic) oluyordu. Ayrıca bu kurslar için bazı temel bilgiler ve bağımsız bir düşünme yeteneği gerekiyordu. Oysa 18. yy.'ın sonlarına doğru ortaya çıkan yeni eğitim görüşlerine göre artık öğrencilerin körü körüne öğretmene bağımlı olması yerine araştırma inceleme yaparak etkinliklere katkıda bulunması gereği benimsenmişti. Çalışma grupları uygulaması ilk kez Oscar Olsson isimli stajyer bir öğretmen tarafından 1902 yılında gerçekleştirildi. Edebiyat ve kitap konusunda ilgili bir grup arkadaş önceden belirlenen günlerde toplanıp kitapları inceliyor ve bu kitaplar üzerinde tartışıyorlardı. Daha sonraları bu tür çalışma grubu etkinlikleri Norveçli' Gençler Derneği, Norveçli İhmlılar Derneği, İşçi Eğitim Derneği, Ulusal Pedagoji Derneği ve Kadın Dernekleri tarafından da düzenlendi (Mathisen 1949, s.s. 173-75) 1947-48 öğretim yılında 14 farklı örgüt tarafından 2588 çalışma grubu oluşturulmuş ve bu gruplarda edebiyattan toplumbilime, müzikten çalışma yöntem ve tekniklerine değin çok değişik konular üzerinde durulmuştur. (Mathisen 1949, s. 198)

Mektupla Eğitim

Norveç'teki en eski mektupla eğitim okulu 1914 yılına rastlar. İkinci Dünya Savaşına kadar bu okula 50 000-80 000 kişi kayıt olmuştur. Mektupla eğitimi düzenleyen yasa 1948'de çıkarılmış ve bu yasa 1969'da değiştirilmiştir. Klise ve Eğitim Bakanlığı yasa gereği bu kurumlarla ilgilenir ve denetlerdi (Titmus 1981, s. 167).

Mektupla Eğitim Konseyi'nin 1978 yıllık raporuna göre Norveç'te onaylanmış 36 mektupla eğitim okulu vardı ve bunların 30'u aktif durumdaydı. 1978 yılında mektupla eğitime kayıtlı öğrenci sayısı 187 000'e ulaşmıştı. Bunun nüfusa oranı ise % 4.6'dır. Aynı yıl için bu oran A.B.D.'de % 2, Finlandiya'da % 1.5, Birleşik Krallık'ta % 1'dir. Mektupla eğitimin Norveç'te bu denli yaygın olmasının nedeni coğrafik nedenler-

den dolayı yerleşimin dağınık olması ve ulaşım güçlüğüdür. Yine 1978 raporuna göre Norveç'te mektupla eğitim uygulamalarına yönelik 1200 ders açılmış, 5 000 eğitim ortamı hazırlanmış ve bu amaçla 33 000 kişi istihdam edilmiştir. 1978 yılına göre bu kursların en yaygın olanları ve bu kurslara katılanların sayıları şöyledir:

Genel Kurslar	41 000 kişi
Ticaret Okulu Kursları	31 000 kişi
Araba ve Makina Kursları	12 000 kişi. (Titmus, s.s. 168-71) . .

Bunlardan başka kütüphane hizmetleri, gezici devlet tiyatrosu, gezici sinema, gezici sanat sergileri ve sportif etkinlikler de halk eğitimi çalışmaları arasında sayılabilir. (Mathisen, s.s. 198-203)

IV. HALK EĞİTİMİYLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

1960'lı yılların ortalarına kadar doğrudan yetişkin eğitimiyle ilgili yasal bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak yetişkinlerin eğitim etkinliklerini dolaylı olarak ilgilendiren, yani yetişkin eğitimiyle kısmen ilgili yasalara rastlamak olasıdır. Örneğin: 1949 yılındaki Bergen Üniversitesi ve 1956 Oslo Üniversitesi yasası, 1947 Kütüphane Yasası, 1948 Gezici Devlet Tiyatrosu Yasası (State Traelling Theatre Act) 1948, 1933 Yayıncılık Yasası, 1948 Mektupla Öğretim Yasası, 1949 Halk Okulları (Folk High School Act) Yasası. (Titmus, s. 160).

1950'lerden sonra devlet yetişkin eğitiminin önemini ve gerekliliğini kavramaya başlayınca yetişkin eğitiminin örgütlenmesi için önlemler almaya, önemli oranda mali destek vermeye başladı. Farklı bölgelerde oturanlara mümkün olduğunca onların gereksinimlerine göre eşitlikçi ve etkili yetişkin eğitimi olanak ve fırsatları yaratılmaya çalışıldı. 1965 yılında Kilise ve Eğitim Bakanlığı Yetişkinlerin yetiştirilmesi üzerine 92 nolu ulusal meclis önerisini (Stroting Proposition) sundu. Buna göre 3 ana konudaki genişleme kabul edildi ve şunlar önerildi: Halk eğitimi yetişkinlere ortaöğretim sınav yeterliği sağlayabilir. Esas olarak bu işlevi yerine getiren devlet okulları olmakla birlikte gönüllü çalışma örgütleri de vardır. Ve bu örgütler özel ilgi ve boş zaman kursları düzenlerler. Giderek önem kazanan mesleki eğitime ise Kilise ve Eğitim Bakanlığı, İşgücü Müdürlüğü (Labor Directorate) ve işverenler daha çok zaman ve kaynak ayırmaktadırlar. Üniversiteler, kütüphaneler, KİA ve mektupla kurslar da yetişkin eğitimi açısından önemli rollere sahiptirler. (Titmus, ss. 160-61).

Zorunlu eğitimin uzatılması yüzünden yetişkinlerin ortaöğretime olan istemleri artmış, iyi bir genel eğitim tüm nüfus için demokrasinin sağlıklı olması açısından gerekli görülmeye başlanmış ve diğer yandan da ekonominin nitelikli ve beceri kazanmış insan gücüne olan gereksinimi artmaya başlamıştır. Yetişkinlere eğitim olanağı sunmakla devlet sorumludur. Ancak bu konuda gönüllü örgütlerin de çok önemli katkıları ve çalışmaları vardır. İşte bu gönüllü örgütlerin daha başka hizmetler sunması için cesaretlendirildiğini ve desteklendiğini Norveç'te görmekteyiz. (Titmus, s. 161)

1965 yılındaki 92 Nolu Ulusal Meclis Önerisi'nin yetişkin eğitimi siyasasına ilişkin kısmı şöyledir:

“Bakanlık yetişkinlerin mesleki eğitimi ve genel eğitimi arasında veya yararlı ve yararsız, bilgi arasında çok keskin bir sınırın olmaması gerektiğini hissetmektedir. Bir bireyin içinde yaşadığı toplum hakkında bilmek istediği bilgileri öğrenmeye çalışması çok değerli bir gerçekliktir.”

1976 yılında çıkarılan Norveç Yetişkin Eğitimi Yasasına göre yetişkin eğitiminin amacı bireylere yaşamlarını daha mutlu bir şekilde devam ettirmeleri için yardım etmektir. Bu yasa şunları sağlamıştır:

- a) Gönüllü kurumlar tarafından örgütlenen çalışmalar yapılması
- b) İlk ve ortaöğretim sertifikalarına yönelik kurslar düzenlenmesi,
- c) Yetişkinin yaşamı ve iş deneyiminde önemli bir yer alabilecek alternatif eğitim olanakları sağlanması,
- d) Orta ve yüksek öğretim kurumlarında iş sonrası ve kısa dönemli kurslar düzenlenmesi,
- e) Halk okullarında kısa dönemli kurslar düzenlenmesi,
- f) İşgücü piyasası siyasasının bir parçası olarak devlet tarafından yetişkinlerin mesleki eğitiminin örgütlenmesi,
- g) İşverenler tarafından veya işverenler için eğitim verilmesi,
- h) Diğer özel gereksinimleri karşılamak için yetişkin eğitimi hizmetleri verilmesi. (Titmus, s. 162)

Bu yasayla özeysel (merkezi) yönetime, il yönetimine, belediye yönetimine ve gönüllü örgütlere yetişkin eğitime ilişkin görev ve sorumluluklar verilmektedir. Özeysel yönetim ulusal kalkınma için alternatif temel eğitim sağlamak ve yüksek ve orta öğretim içinde işgücü piyasası

siyasetinin bir parçası olarak iş sonrası (post-work) kurslar düzenlemek-ten sorumludur. İl yönetimleri (county) ildeki kalkınma ve orta öğretim okulları için temel eğitim (fundamental education) ve iş sonrası eğitim kursları düzenlemekle sorumludurlar. Belediyeler belediye sınırları için-deki kalkınmadan ve ilköğretim okulları içinde temel eğitim olanakları yaratmaktan sorumludurlar. Gönüllü kurumlar ise sınava dayalı olma-yan eğitim etkinlikleri sunabilirler. (Titmus, s. 162)

Bu yasa halk eğitimi etkinliklerinin nasıl düzenleneceği, hangi tür etkinliğinin ne kadar devlet tarafından destekleneceği konusunda dü-zenlemeleri de içermektedir. Bu noktaya "olanaklar" başlığı altında değinilecektir.

Norveç'te yetişkin eğitimi konusunu düzenleyen başka yasa yok-tur. Bu yasayla belirlenen süreçte devletin müdahalesi Almanya, İs-veç, İngiltere ve Danimarka gibi ülkelerden daha az olmasına ve gönüllü kurumların korunup işverenler ve işçi sendikalarının görevlerinin gü-vence altına alınmış olmasına karşın sözü edilen bu 1975 yasası bile özekselleşme belirtisi kabul edilip demokratik bulunmamaktadır. (Titmus, s.s. 165-66).

V. ÖRGÜTLENME YAPISI VE YÖNETİM

Norveç'te halk eğitimi etkinliklerinden özekselle düzeyde Kilise ve Eğitim Bakanlığı sorumlu olmakla birlikte il yönetimlerinin belediye yönetimlerinin ve gönüllü örgütlerin de önemli görev ve sorumlulukları vardır.

Norveç'te özekselle yönetimin eğitime ilişkin görev ve sorumluluk-larının yerel yönetimlere devredildiği bir yönetselle yapıya doğru gi-dilmektedir. Tüm denetim yetkileri özekselle yönetimde olan ancak özekselle yönetim dışındaki kurum ve örgütlerinde siyaset yapmaları, so-runlara ilişkin önlemler üretmeleri, ana siyasetinin belirlenmesine katılmaları sağlanmaya çalışılmaktadır. Burada devletin amacı hem et-kililiği hem de gelişmeyi sağlamaktır. (Titmus, s. 164)

Tüm bunları sağlamak için ulusal düzeyde Yetişkin Eğitimi Kon-seyi geniş tabanlı bir katılımıla toplanmakta ve önerilerde bulunmakta-dır. İlk kez 1933 yılında toplanan Yetişkin Eğitimi Konseyinin amacı ülkedeki yetişkin eğitimi örgütleri arasında eşgüdüm ve işbirliği olanak-larını araştırmak ve bu yolları bulmak, yetişkin eğitimi için yerel kon-seyler kurmak, kütüphaneleri geliştirmek, eğitim düzeyinin yükseltil-mesi için yetişkin eğitim hizmetleri yapmaktır. Sekreteryası Kilise ve

Eğitim Bakanlığı, Halk Eğitimi Bürosu tarafından yapılan ve yetişkin eğitimi hizmeti sunan 37 örgüt, 300 yerel konsey, yerel klüpler ve örgütler, 4 bölge konseyi, bölge örgütleri ve Halk Eğitimi Devlet Konseyinden oluşan ve örgütlenme şeması Şekil 1'de verilen Halk Eğitimi Ulusal Konseyinin yerel konseylere verdiği özel görevler şunlardır:

- a) Kütüphanelerin çalışmasını desteklemek,
- b) Kütüphaneler, halk akademileri, inceleme grupları arasında işbirliğini sağlamak,
- c) Eğer bölgede halk akademisi yoksa bu işi örgütlemek,
- d) İnceleme gruplarının çalışmalarını örgütlemek,
- e) Kadrolarda tartışma grupları oluşturmak,
- f) Yerel sinema işletmesi ile işbirliği yaparak belli oranda eğitsel film gösterilmesini sağlamak,
- g) Bölgede akşam okullarını örgütlemek,
- h) Bölgedeki gençlik okulları ile gezici halk okullarının kursları arasında işbirliği ve eşgüdümü sağlamak. (Matheisen, ss. 184-90)

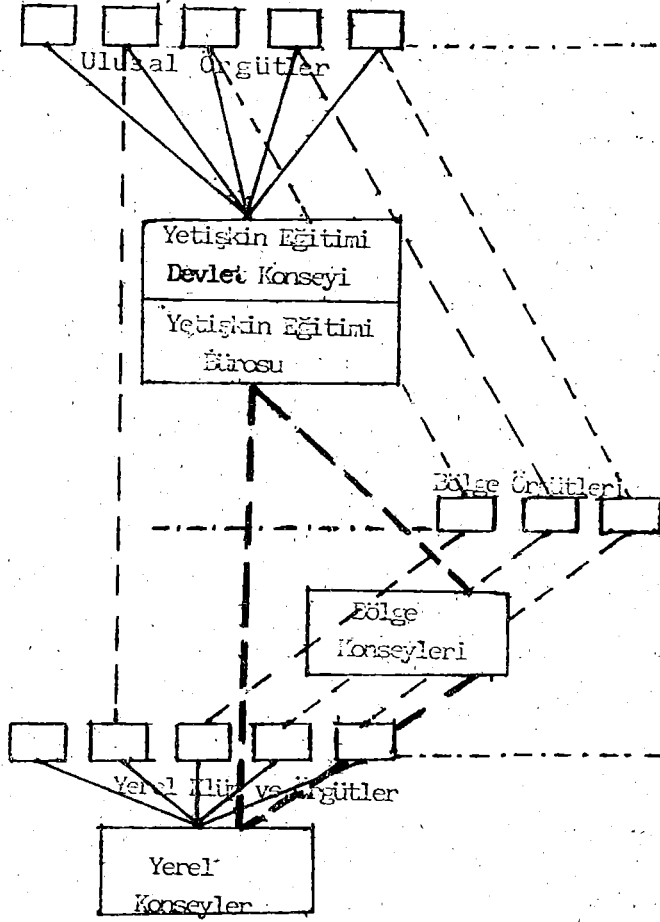
Geniş kitlelere halk eğitimi hizmeti sunan halk akademilerinin ulusal düzeyde bir birlikleri vardır. Halk Akademileri Ulusal Birliği'nin (National Association of Folk Academies) görevi eşgüdüm ve işbirliğini sağlamak ve yapılacak çalışmalara belli oranda katkıda bulunmaktır. (Mathisen, s.s. 178-79)

Ulusal bir halk akademisi birliğine, bölge de yerel örgütlere ve Kiltise ve Eğitim Bakanlığının Halk Eğitimi Bürosuna bağlı olarak çalışan ve örgüt şeması aşağıda verilen Halk Akademileri iki şekilde kurulur. Birincisi, Yetişkin Eğitimi Devlet Konseyi bu görevi yerel konsetlere vermiştir ve yerel konseyler bu görevi yerine getirir. İkincisi, Bakanlığın Yetişkin Eğitimi Bürosu bölgede tanıtma çalışmaları yapar ve kitapçıklar dağıtır. Bunun üzerine yerel yönetimler, siyasal partiler, bağımsız gruplar ve bireyler olaya sahip çıkarlar ve gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra akademi kurulur.

VI. PROGRAMLAR VE İÇERİK

Başlangıçta dinsel amaçlarla yetişkinlere okuma-yazma öğretimi amaçlanırken giderek bu değişmiş ve yetişkinlerin gereksinimlerine göre boş zaman eğitimi, özel ilgiye dayalı kurslar, konferanslar gibi etkinliklerle yetişkinin mutluluğu için kendi kendine yardım edebilen bir du-

Şekil 1. Ulusal Yetişkin Eğitimi Konseyi Örgütlenme Şeması

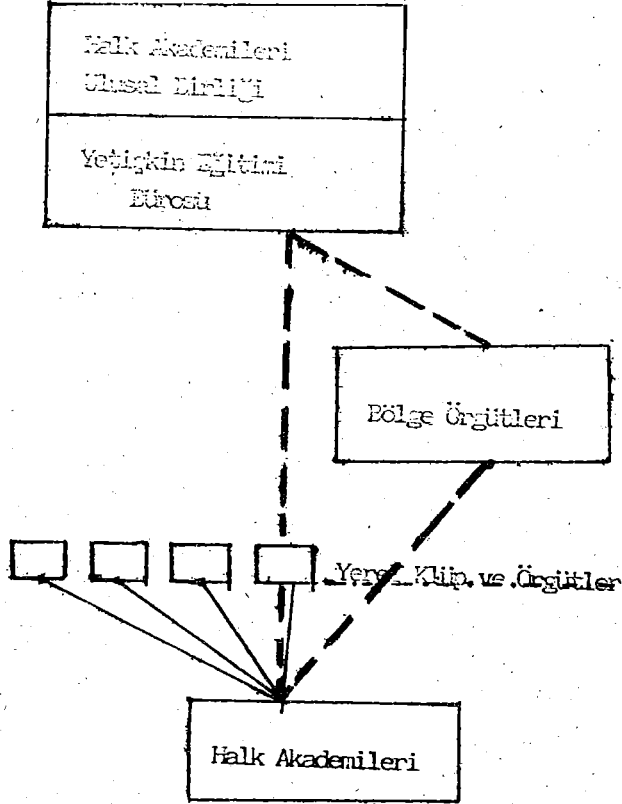

ruma getirilmesi amaçlanmaya başlanmıştır. Ancak mesleki eğitime ise Bakanlık, İşgücü Müdürlüğü ve işverenler eğilmişlerdir.

Halk eğitimine demokrasinin sağlıklı işlemlerini sağlayıcı bir araç gözüyle de bakılmakta ve halkın genel bilgi düzeyi yükseltilmeye çalışılmaktadır.

Norveç'te yetişkinlerin eğitimlerini tamamlayıcı nitelikte programlardan, halk akademilerinin ve üniversitelerin düzenlediği konferanslara, inceleme gruplarının çalışmalarından mektupla eğitime kadar çok

Şekil 2. Halk Akademilerinin Örgütlenme Şeması

çeşitli halk eğitimi programları bulunmaktadır. Halk akademileri tarafından genel, felsefe ve ruhbilim, din, siyaset bilimi, hukuk eğitimi, fen, el sanatları, güzel sanatlar, edeniyat, coğrafya, tarih, biyografi, müzik ve resital, yabancı dil gibi çkonularda çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca drama, film, müzik, sergi gibi etkinlikler düzenlenmekte gezici devlet tiyatrosu, gezici sinema ve gezici sergilere eğitsel amaçlar yüklenmektedir. Ayrıca duvar afişi ve kitle iletişim araçlarından halk eğitimi amacıyla etken ve planlı bir şekilde yararlanılma yoluna gidilmektedir. Örneğin: İnceleme gruplarının çalışma ve halk akademilerinin konferans konuları ile ilgili olarak radyo tartışmaları işbirliği ev eşgüdüm içinde düzenlenebilmektedir.

VII. OLANAKLAR

Norveç'te halk eğitimi hizmeti sunan her örgütün harcamalarına hem devlet, hem il hem de belediye yönetimleri belirlenen ölçütlere göre katkıda bulunmaktadır. Örneğini: Yerel yönetimlerden 400-601 kron arasında ödenek alan bir kütüphanenin masraflarının % 90'sı devletçe karşılanırken, yerel yönetimlerden 3000 krongdan fazla yardım alan kütüphanenin masraflarının % 50'si devletçe karşılanmaktadır. Halk akademilerinin harcamalarının 2/3'ü devletçe karşılanırken konferans veren kişiye her konferans için 20 kron verilir. Eğer kişi konferans verdiği yerde oturuyorsa 15 kron alır. Halk akademilerinin çalışmaları için 1945-46 için 30.000 kron, 1946-47 için 45.000 kron, 1947-48 yılı için 55.000 kron, 1948-49 yılı için 70.000 kron ayrılmıştır. Çalışma Grupları içinse 1945-46'da 430.000 kron, 1947-48'de 60.000 kron 1948-49'da ise 75.000 kron ayrılmıştır. (Mathisen 1949, s.s. 203-10)

Devletin halk eğitimine ayırdığı toplam ödenek ise 1939-40 öğretim yılı için 1.094.400 kron, 1948-49 için 4.029.300 kron, 1949-50 için 4.010.100 krongdur. (Mathisen, s. 216)

İlköğretim, orta öğretim ve temel eğitim düzeyindeki harcamaların tamamı özelsel yönetim, il yönetimi ve belediye yönetimleri tarafından karşılanır. Halk okulları içinde yer alan iş sonrası ve kısa dönemli kurs harcamalarının ve gönüllü kuramların düzenlendiği etkinliklerin maliyetinin % 80'i de yine özelsel yönetim, il yönetimi ve belediye yönetimi tarafından karşılanır. Diğer tip kursların bazı yönetim ve gelişme maliyetleri devletçe karşılanır. Düşük eğitilmiş ve ekonomik güçlük içinde bulunan insanların devam etmesi için açılan özel programların İşgücü Müdürlüğü ve Bakanlık tarafından açılan kursların maliyetinin tamamı devletçe karşılanır. (Titmus, s. 163)

İlköğretim düzeyindeki mektupla eğitim harcamalarının tamamı, daha ileri düzeydeki mektupla eğitim harcamalarının ise % 85'i devletçe karşılanır. (Titmus, s. 168)

Devletçe yetişkin eğitiminde belirlenen önceliklere göre yapılan etkinliklere artan bir oranda katkı yaparken işverenler, işçi sendikaları, mesleki dernekler ve birlikler ve diğer kurumlar da bu alana harcama yapmaktadırlar. (Titmus, s. 1864)

VIII. SONUÇ

Norveç'te 1950'lerden önce devlet yetişkin eğitimine pek önem vermiyordu. Bunun için halk eğitimi etkinlikleri daha çok gönüllü örgütler-

ce yapıyordu. Ancak 1950'den sonra devlet yetişkin eğitiminin önemini ve gerekliliğini kavramaya başlayınca yetişkin eğitimnin örgütlenmesi için önlemler almaya, önemli oranda mali destek vermeye başladı.

1976 yılında çıkarılan Norveç Yetişkin Eğitimi Yasası ile hem özeysel yönetime, hem il yönetimine hem belediyelere hem de gönüllü örgütlere yetişkin eğitime ilişkin görev ve sorumluluklar verilmiştir. Halk eğitim etkinlikleri için yapılan harcamaların hemen hemen tamamı devletçe karşılanmaktadır. Ancak ne kadarının özeysel yönetim ne kadarının il yönetimini ne kadarının belediye ne kadarının gönüllü örgütlerce karşılanacağı 1976 yasası ile belirlenmiştir.

Her tür halk eğitim etkinliğinde eşgüdüm ve işbirliğine gereken önem verilmekte ve bunları sağlayıcı çalışmalar hem yerel hem de özeysel düzeyde yapılmaktadır. Örneğin: Yetişkin Eğitimi Ulusal Konseyi ve Yerel Konsey çalışmaları.

Norveç'te halk eğitimine demokrasinin sağlıklı işlemlerini sağlayıcı bir araç gözüyle bakıldığından ve bunun için halkın genel bilgi ve kültür düzeyinin yükseltilmesi amaçlandığından inceleme gruplarıyla ve üniversitelerin yayın çalışmalarını konferans türü etkinliklere ağırlık verilmektedir. İşaret edilmesi gereken bir diğer nokta da mektupla eğitimin en yaygın ve etkin kullanıldığı ülke Norveç'tir.

Kaynakça

Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt: 16, s. s. 593-598, 1989.

Jordell, K., O., "Norway", *Handbook of World Education: A Comparative Guide to Higher Education and Educational Systems of the World*, Editör: Water Nickremasinghe, U.S.A. 1991, s.s. 507-15.

Mathisen, Jon. "Adult Education in Norway", *Scandinavian Adult Education Denmark, Finland, Norway, Sweden*, Edit: Ragnar Lund, Stockholm 1949, s.s. 163-216.

Meydan Larousse Ansiklopedisi, Cilt: 9, s.s. 403-10, 1971.

Titmus, Colin, *Strategies for Adult Education: Practices in Western Europe*, England, 1981.

UNESCO, *World Survey of Education*, Paris. 1971.